

พุทธจิตวิทยากับการส่งเสริมการมีอัตลักษณ์ของแพทย์แผนไทย

ด้วยหลักธรรม “พรหมวิหาร 4”

Buddhist Psychology for Promotion Core Value

of Thai Traditional Medicine Doctor with

“Four Sublime Stage of Mind”

พรรณทิพา ชเนศร์¹

Pantipa Chanate

บทคัดย่อ

การสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของแพทย์แผนไทยเป็นสิ่งที่ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ที่จะสามารถสื่อสารออกไปทั่วโลกได้ เมื่ออัตลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีความต้องการ คือ การได้รับความรักความเมตตา เอาใจใส่ มองเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งก็เป็นบุคลิกภาพของแพทย์แผนไทยและหมอแผนโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังนั้น การส่งเสริมให้เพื่อบูรณาการเอาหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการบ่มเพาะความรักความเมตตา ความเป็นหัวใจมนุษย์ ที่ดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วยด้วยใจ และการวางใจตามหลักอุเบกขา จะทำให้แพทย์มีความเอาใจใส่ และเป็นที่ศรัทธาของทุกคน ส่งผลให้กระบวนการบำบัดดูแลและส่งเสริมสุขภาพทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้เวลาสั้นลง การฝึกบ่มเพาะความรักความเมตตา ต้องอาศัยเวลา ความเพียร การฝึกฝนผ่านวิธีวิทยาเชิงพุทธสัทธรรม 3 ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จะทำให้การบ่มเพาะและเสริมสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของแพทย์แผนไทยอย่างยั่งยืน และเกิดความเป็นพุทธะในใจของแพทย์แผนไทย

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, แพทย์แผนไทย, พรหมวิหาร 4, การบำบัดดูแลและส่งเสริมสุขภาพองค์รวม, พุทธจิตวิทยา

¹ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

Creative core value of Thai Traditional medicine doctor is the best pathway that can publicize to International society in order to remember Thai tradition medicine. Thai Traditional medicine doctor has shown the character of warm, kindly and take care people by humanized care with heart for patients since an ancient time. Therefore, “Four sublime stage of Mind” is the suitable Dhamma doctrine that can integrate for taking care patients with loving-kindness, compassion, sympathetic joy and equanimity. Doctors are being respected and leads to the effectiveness of care process and health promotion. In addition, Saddharma 3 is also a Buddhist doctrine that can develop the core value of Thai traditional medicine with sustainable pathway and emerges enlightened of Thai traditional medicine doctors.

Keywords: Core Value, Thai Traditional Medicine, Four Sublime stage of Mind, Saddharma 3, Buddhist Psychology

บทนำ

ภาพลักษณ์ของแพทย์แผนไทยหรือหมอพื้นบ้านตั้งแต่ยุคสมัยโบราณ คือ การเป็นผู้มีจิตใจเมตตากรุณา ดูแลเอาใจใส่ ต่อผู้ที่มีความทุกข์กายและใจ ด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ เป็นบุคคลที่สามารถพูดคุยได้ทุกเรื่องราว มีเวลาให้เสมอ และพร้อมในการรับฟังเรื่องราวต่างๆ เป็นที่พึ่งของชุมชน เป็นเหมือนผู้ใหญ่มีความน่าเคารพเลื่อมใส ที่คนในสังคมนับถือ เป็นต้น เป็นคุณลักษณะที่ตรงกับ คำว่า “อัตลักษณ์” หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ ดังนั้น แก่นที่สำคัญที่จะทำให้สามารถจำภาพแพทย์แผนไทยที่เป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้ที่เป็นศาสตร์แห่งปัญญา เป็นศาสตร์ที่ดูแลองค์รวมของชีวิตที่เป็นองค์รวมกายและใจให้สมบูรณ์ มีความยั่งยืน มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา โดยใช้ฐานรากแก้วคือพระพุทธศาสนา เป็นจุดยืนของแพทย์แผนไทย โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/305/275) เข้าในกระบวนการของการบ่มเพาะความเป็นตัวตนของแพทย์ด้วยความรัก เมตตา ตั้งแต่เริ่มต้นให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง นำไปปฏิบัติเพื่อเกิดทักษะเป็นนิสัย จะทำให้เกิดการพัฒนาการค่อยๆ งอกงามในใจ เป็นเมล็ดพันธุ์ของความงอกงามที่จะโตขึ้นในใจของแพทย์แผนไทย โดยใช้หลักวิธีวิทยาเชิงพุทธในการเรียนรู้ เข้าถึง เพื่อการพัฒนาจิตใจภายในของผู้เป็นแพทย์เอง ที่เรียกว่า สัทธรรม 3 ประกอบด้วย ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ (อง.ทสก. (ไทย) 5/129) เป็น

การพัฒนาที่เป็นการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความสามารถในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนที่เป็น Action by Learning จนให้บรรลุจุดประสงค์ของควมมีอัตลักษณ์ของแพทย์แผนไทย ที่มีความรัก ความเมตตา การเอาใจใส่ ด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ของกระบวนการบำบัดดูแลและส่งเสริมสุขภาพองค์รวมที่เกิดความสมดุลกายใจ และบุคคลที่เป็นแพทย์ก็จะมีพัฒนาตนเองเพื่อให้เข้าถึงการมีสุขภาพะองค์รวมสูงสุด

พุทธจิตวิทยา

จิตวิทยาแนวพุทธ (Buddhist Psychology) เป็นแนวทางที่นำแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องของทุกข์ และวิถีทางในการเข้าถึงความดับทุกข์นั้นมาประยุกต์ที่ใช้ในกระบวนการทางจิตวิทยา อันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพชีวิตและสังคม พร้อมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการนำแนวคิดจิตวิทยาแนวพุทธไปใช้ในกระบวนการปรึกษาทางจิตวิทยา ทั้งในมิติของการเยียวยาและการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2539) การพัฒนาจิตใจเพื่อจะเป็นผู้ให้การเยียวยาหรือบำบัดดูแลนั้น ผู้ให้การเยียวยาจำเป็นต้องมีการเข้าใจเรื่องของกายและจิตอย่างชัดเจนและถ่องแท้ ดังนั้น การเรียนรู้เข้าใจในพุทธจิตวิทยาจึงเหมาะสม เพราะแก่นหลักสำคัญของพุทธจิตวิทยา คือ รูป จิต เจตสิก นิพพาน (วาริญา ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2544) ที่มีการเกี่ยวข้องเป็นเหตุปัจจัยกัน การเรียนรู้ให้เข้าใจ เข้าถึง และสามารถพัฒนาจนแตกฉาน จนทำให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ทำให้มีสมรรถภาพการปรับตัว การแก้ปัญหา ความเข้าใจในตนเอง และการรู้จักเข้าใจผู้อื่นด้วยใจที่เมตตา ในหลักพระพุทธศาสนา เมื่อสามารถเข้าใจตนเองได้ ความยึดติดยึดมั่นในตนเองก็ลดลง มีสติมากขึ้น การมองเห็นแจ้งตามความจริงที่เรียกว่า ปัญญา จะเกิดโดยที่เรามีสติรู้ตัวทั่วพร้อม (พระอริการไพศาล วิสาโล, 2561) เมื่อมีปัญหา ก็มองเห็นว่า รูปคือความว่างเปล่า ความว่างเปล่าคือรูป รูปไม่อื่นไปจากความว่างเปล่า ความว่างเปล่าไม่อื่นไปจากรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณก็ว่างเปล่า นับเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา เห็นแจ้งในรูปเป็นความว่างเปล่า เกิดมหาปัญญา เห็นแจ้งในความว่างเปล่าเป็นรูป เกิดมหากรุณา เมื่อเห็นแจ้งในรูปเป็นความว่างเปล่า ความยึดมั่นในอิตถาย่อมไม่มี ความหลงในสรรพสิ่งย่อมถูกทำลายไป ธรรมชาติแท้ของสรรพสิ่ง ก็บังเกิดขึ้นในจิต นั่นคือ มหาปัญญา ได้บังเกิดขึ้น และเมื่อได้เห็นแจ้งถึงความว่างเปล่าได้ กำเนิดรูป ความรัก ความเมตตากรุณาในสรรพสิ่งที่เป็นธรรมชาติแท้ย่อมบังเกิดขึ้น ความเมตตากรุณาที่เกิดจากปัญญาย่อมไม่มีขอบเขต หลงไหล (อุทฺธชัย เอกสินีทกุล, 2551) เป็นความรักที่มีสติ มีจิตที่ว่างไม่มีอคติ เรียกว่า ความรักแบบไม่มีเงื่อนไข (Compassion) เป็นความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดี ที่เกิดขึ้นด้วยจิตที่ว่าง ไม่มีเงื่อนไขและความคาดหวัง (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2560)

สรุปได้ว่า การเรียนรู้และพัฒนาให้เข้าถึงแก่นหลักของความเป็นจริงของชีวิต เป็นการ

เรียนรู้ให้เข้าใจความเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทุกขณะ ไม่ว่าทางกายหรือทางใจ ในทางกายอาจจะเห็นชัดเพราะมองเห็นทางกาย ส่วนทางใจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นยาก แต่มนุษย์ทุกคนมีการเปลี่ยนแปลงเหมือนกันจากการกระทบของอภุศลมูล 3 อันประกอบด้วย โลภะ โมหะ โทสะ ซึ่งก็คือแก่นหลักของพุทธจิตวิทยา คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ที่เป็นเหตุปัจจัยกัน เมื่อเข้าใจแล้วจะทำให้มุมมองของการลดความเป็นตัวตนลง ลดการแก่งแย่งกัน มาเป็นการเกื้อกูลกัน เป็นต้น กำเนิดของความรักความเข้าใจต่อตนเอง และต่อสรรพสิ่ง คือ การให้ความรักความเมตตาต่อกันด้วยใจเต็มเปี่ยมด้วยรักที่ไม่มีเงื่อนไข เปรียบประดุจความรักความเมตตาของพระโพธิสัตว์เจ้า

การส่งเสริมอัตลักษณ์

การส่งเสริมคือการให้ความสำคัญและการขยายขอบเขตของกระบวนการปฏิบัติ เพื่อให้มีคุณภาพหรือประสิทธิภาพดีมากยิ่งขึ้น หรือการเกื้อหนุน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่มีความเป็นรูปธรรม สามารถจะดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง มั่นคงและยั่งยืน

“อัตลักษณ์ (Identity) ทางภาษาศาสตร์ หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว หรือผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้นั้นเป็นที่รู้จักจดจำได้ ทางจิตวิทยา หมายถึง ความสำนึกของแต่ละบุคคลว่า ตนเองมีความแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร ส่วนทางจิตวิทยาด้านการแพทย์ จะมีความหมายถึงลักษณะเฉพาะบางอย่างที่ช่วยให้ผู้อื่นสามารถบ่งชี้ความเป็นบุคคลนั้นได้ De Lavita (อ้างถึงใน Hoult, 1969) และจากมุมมองของ “อัตลักษณ์วัฒนธรรม” มีด้วยกันสองแนวทาง ดังนี้ (Stuart Hall, 1990)

1. อัตลักษณ์วัฒนธรรม เป็นลักษณะของวัฒนธรรมร่วม (collective) รูปแบบของการผสมผสาน “ตัวตนที่แท้จริง” (one true self) โดยการซ่อนเร้นบางส่วนภายใน แต่มีส่วนของภายนอกที่แสดงออกมาเป็นประวัติ ทศนคติ ความเชื่อของกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์และบรรพบุรุษสืบเชื้อสายร่วมกันมา แล้วแสดงให้เห็นว่าตนเองมีอัตลักษณ์เหมือนกับกลุ่มอัตลักษณ์วัฒนธรรมแบบนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงการมีประสบการณ์ในอดีตร่วมกัน และการมีรูปแบบวัฒนธรรมที่ยึดมั่นมาด้วยกัน ซึ่งทำให้พวกเราเป็นเสมือนเป็นคนคนเดียวกัน “One people” ซึ่งมีลักษณะคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และดำเนินไปภายใต้กรอบหรือขอบเขตเดิม คำว่า “หนึ่งเดียว” (Oneness)

2. อัตลักษณ์วัฒนธรรม เป็นลักษณะการนำไปสู่ความเป็นพวกเรา “What we really are” “หนึ่งอัตลักษณ์” มีการรับรองของอีกฝ่าย ดังนั้น อัตลักษณ์วัฒนธรรมนี้จะมีความหมายในแง่มุม “การกลายเป็น” (becoming) เช่นเดียวกับ “การเป็นอยู่” (being) เป็นเรื่องราวของอดีตและอนาคต เป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมจะต้องดำเนินผ่านช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงในอดีตที่ผ่านมา เป็นบทบาทอันต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอำนาจ รวมถึงเป็นการค้นหา

อดีต และเมื่อค้นพบแล้ว อัตลักษณ์วัฒนธรรมจะเป็นสิ่งช่วยให้ยึดมั่นในการเป็นพวกเรตลอดไป อัตลักษณ์เป็นชื่อที่เราเรียกวธีการต่างๆ ในการที่เราถูกกำหนดให้เป็น หรือเรากำหนดพวกเรากันเอง ผ่านเรื่องเล่าจากอดีตที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ของเราเอง

ในงานวิจัย (เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์, 2549) เกี่ยวกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย: กรณีศึกษาชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้ที่สามารถธำรงอัตลักษณ์ความเป็นมอญเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์คือสตรีมอญที่อพยพจากพม่าเข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อ 50 ปีก่อน เป็นเสาหลักของชุมชนในการธำรงอัตลักษณ์ความเป็นมอญ โดยการแสดงอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง ได้แก่ ทรงผม การแต่งกาย การใช้ภาษามอญ การปฏิบัติกิจทางศาสนา การปฏิบัติตามวัฒนธรรม และประเพณีมอญในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด และก็พยายามสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมอญสู่ลูกหลานด้วยการใช้ตัวเองเป็นสื่อบุคคลทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง อบรมสั่งสอนลูกหลานผ่านเรื่องเล่าต่างๆ เช่น นิทานมอญ ประวัติความเป็นมาของอาณาจักรมอญ ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญในการส่งต่อรุ่นต่อรุ่นให้ธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์

สรุปได้ว่า ความเป็นหรือมีอัตลักษณ์ เกิดจากการสะสมพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันมายาวนานจนเป็นสิ่งที่บุคคลภายนอกสามารถมองเห็น เข้าใจ และยอมรับได้ว่า นี่คือเอกลักษณ์ของกลุ่มหนึ่ง และส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มก็มีการสั่งสอนเป็นแนวทางหลัก สืบสาน ถ่ายทอดรุ่นต่อรุ่นกันมา ดังนั้นการช่วยกันส่งเสริม หรือเกื้อหนุนให้พฤติกรรม ทศนคติ ค่านิยม ยิ่งมีความเข้มแข็ง มั่นคง ยาวนาน โดยเฉพาะการร่วมกันในแง่การปฏิบัติในสิ่งที่เป็นโยบายต่อสาธารณะ จะเพิ่มความโดดเด่น อัตลักษณ์ ให้ชัดเจนและมั่นคงยืนยาว

การแพทย์แผนไทย

การแพทย์แผนไทยเป็นองค์ความรู้โบราณ ที่มีการประมวลเอาแนวความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ และจากการรักษาจริงมาเป็นแนวทางการเก็บสังมองค์ความรู้ต่างๆ เป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ที่มีการสั่งสมทั้งในแง่ปรัชญา ความรู้ และวิถีปฏิบัติ เพื่อการดูแลสุขภาพและการบำบัดความเจ็บป่วยของประชาชนแบบดั้งเดิมสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบไทย (อรุณพร อิฐรัตน์ และคณะ, 2541) เป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการทดลองใช้ พัฒนาและถ่ายทอดกันมาเพื่อแก้ไขสุขภาพกายใจ ให้สมดุลของบุคคล สังคม และสภาพแวดล้อม และมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุค โดยสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ได้ 3 ด้าน ดังนี้ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมหรือชุมชน (3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (อรุณพร อิฐรัตน์ และคณะ, 2541) โดยเน้นการบำบัดดูแลสุขภาพส่งเสริมสุขภาพองค์รวมโดยใช้หลักวิถีธรรมชาติ และ

สิ่งที่มากระทบต่อธาตุทั้งสี่ในทางกายหรือรูป และเมื่อนำหลักธรรมในจรรยาบรรณแพทย์มาเพิ่มเติมในการรักษา เป็นไปด้วยความเมตตา กรุณาต่อกัน ซึ่งมีการบันทึกไว้อย่างชัดเจนในเรื่องจริยธรรมของแพทย์แผนไทยความประพฤติและวิถีแห่งความประพฤติที่นำมาสู่วิวัฒนาการจรรยาวิชาชีพ ได้แก่ ศีลธรรม จารัตประเพณี คำสอนศาสนา และกฎหมาย แบ่งออกเป็น 4 สาขาวิชาชีพ

1) จรรยาวิชาชีพสาขาเวชกรรมไทย ประกอบด้วยคุณธรรม 12 ประการ ที่เป็นหลักการจรรยาวิชาชีพ (กองประกอบโรคศิลปะ, 2549) ดังนี้

- 1.1 เมตตาจิตแก่คนไข้
- 1.2 ไม่เห็นแก่ลาภ
- 1.3 ไม่เป็นคนโอ้อวด
- 1.4 ไม่ปิดบังความเขลาของตนเอง
- 1.5 ไม่ปิดบังความดีของผู้อื่น
- 1.6 ไม่หวงกันลาภผู้อื่น
- 1.7 ไม่ล่อลวงแก่อดีตทั้ง 4 ได้แก่ ฉันทาคติ (ความรักใคร่พอใจ) โทสาคติ (ความโกรธ) ภยาคติ (ความกลัว) โมหาคติ (ความหลง)

1.8 ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม

1.9 มีhiriโอดิตปะ

1.10 ไม่เป็นคนเกียจคร้านและมั่งง่าย

1.11 มีโยนิโสมนสิการ

1.12 ไม่เป็นคนมีสันดานอันประกอบด้วยความมัวเมา

2) จรรยาวิชาชีพสาขาเภสัชกรรมไทย (กองประกอบโรคศิลปะ ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม, 2541) ประกอบด้วยคุณธรรม ดังนี้

2.1 มีความขยันหมั่นเพียร

2.2 พิจารณาหาเหตุผลในการปฏิบัติงานด้วยความสะอาดประณีต ไม่ประมาท ไม่มั่งง่าย

2.3 มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีเมตตาจิต

2.4 ละอายต่อบาปไม่กล่าวเท็จหรือกล่าวโอ้อวด

2.5 ปรึกษาผู้ชำนาญการ เมื่อเกิดข้อสงสัยในตัวยา หรือวิธีปรุงยา

3) คุณธรรมและจรรยาวิชาชีพ สาขากาหรณนวดไทย (มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา, ตำรากาหรณนวดไทย เล่มที่ 1, 2552) ประกอบด้วยคุณธรรมและจริยธรรม มี 14 ประการ ดังนี้

3.1 ไม่โอ้อวดความรู้ไม่ว่าจะมีในตนหรือไม่ก็ตาม

3.2 ไม่ใช้อุบายหลอกลวงคนไข้ด้วยประการต่างๆ

- 3.3 ไม่ยกตนข่มท่าน ทำให้เกิดการแตกสามัคคี
- 3.4 ไม่กระทำลามลามคนไข้สตรีหรือญาติของคนไข้
- 3.5 ไม่หมกมุ่นหรือมัวเมาในอบายมุขทั้งปวง
- 3.6 มีความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยคำนึงถึงคุณวุฒิ วิทยวุฒิ และชาติวุฒิ
- 3.7 มีสติสัมปชัญญะและขยันขันแข็ง
- 3.8 รักษาความลับของคนไข้อย่างเคร่งครัด
- 3.9 มีพรหมวิหาร 4 และไม่ลำเอียงด้วยอคติ 4
- 3.10 ไม่หวั่นไหวในโลกธรรมแปดคือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์
- 3.11 มีความกตัญญูทวดเวทต่อบิดา มารดา ครูอาจารย์ และสถานศึกษาสม่ำเสมอ
- 3.12 กระทำการนวดรักษาเพื่อการกุศลเป็นหลัก
- 3.13 ห้ามนวดในสถานที่อโคจร
- 3.14 นวดที่บ้านของหมอนวดหรือบ้านของคนไข้ หรือโรงพยาบาลเท่านั้น

สรุปได้ว่า การมีจริยธรรมในแพทย์แผนไทยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการฝึกฝนของแพทย์แผนไทย ส่งผลให้เกิดความเลื่อมใสในศรัทธาในตัวแพทย์ และเป็นการทำให้แพทย์แผนไทยมีระเบียบวินัยในการเป็นแพทย์อย่างแท้จริง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ ความเป็นอยู่ของสังคม ยุควัตตนิยมโลกาภิวัตน์ ที่เต็มไปด้วยยุคสมัย 3 ส่งผลต่อความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันก็ลดลง ตามสภาพสังคม ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การดูแลและอนุรักษ์ในสิ่งที่เป็จริยธรรม เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการที่ต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่เข้าใจและเข้าถึงอย่างแท้จริง โดยปรัชญาแห่งวิชาชีพการแพทย์แผนไทย หมายถึง แพทย์แผนไทยจักยึดถือสุขภาพและสวัสดิภาพของผู้ป่วยและสาธารณชนเป็นอันดับแรก โดยจะประกอบโรคศิลปะเพื่อการบำบัดรักษาผู้ป่วย ด้วยการแพทย์แผนไทย สาขาเวชกรรมไทย เกษัชกรรมไทย การนวดไทย และการผดุงครรภ์ไทย เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน และผู้ป่วยอย่างถึงพร้อม ด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ดังนั้น สำหรับแพทย์แผนไทยทุกสาขา จึงควรจะต้องสร้างและพัฒนาตนเองให้มีความเมตตา กรุณา ความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบ ที่จะประกอบวิชาชีพอย่างมีจริยธรรม (สำลี ใจดี, 2552) ทำให้การช่วยบ่มเพาะคุณธรรม ความรักความเมตตา กรุณา เป็นสิ่งที่เป็ลักษณะเด่นชัดของแพทย์ไทย

หลักพรหมวิหารธรรม 4

พรหมวิหารธรรม “เป็นธรรมเครื่องอยู่อาศัยที่ประเสริฐและไม่มีโทษ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558, 2547) มีรายละเอียดของหลักธรรม ดังนี้

1) เมตตา (Loving-kindness) หมายถึง ความเป็นมิตร ความรัก ความปรารถนาดี อยากให้คนอื่นเป็นสุข หรือมีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นสภาพจิตที่สูงส่งพ้นไปจากความเห็นแก่ตัว จึงเป็นหลักสำคัญของทุกศาสนาต่างๆ เป็นสากล เป็นการแบ่งปันที่ลึกซึ้ง มีคุณค่าก่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างเกื้อกูลในการอยู่ร่วมกัน เป็นธรรมพื้นฐานขั้นต้นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้มีมุมมองที่เป็นบวกต่อกัน ต่อทุกสรรพสิ่ง ช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความดีงามอ่อนโยน มีน้ำใจ มีการแสดงออกที่เหมาะสม ทำให้คุณภาพชีวิตของทั้งผู้ที่มีความเมตตาและผู้ที่ได้รับความเมตตาสูงขึ้น เป็นความรัก ปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข มีจิตอันเป็นไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ทุกคน มีจิตที่เป็นสาธารณะ

2) กรุณา (Compassion) หมายถึง การเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นคนอื่นเดือดร้อนเป็นทุกข์ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ มีจิตใจที่ต้องการให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ กรุณาเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นได้ง่าย หากมีจิตเมตตานามาก่อน เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรมีในผู้เป็นแพทย์หรือทุกคน โดยลักษณะของผู้ที่มีความกรุณานั้นมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง เพื่อนที่ดี มิตรผู้มีพระคุณผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ผู้หวังดีหวังความเจริญแก่ผู้อื่น และปรารถนาดีต่อผู้อื่น

3) มุทิตา (Sympathetic Joy) หมายถึง ความยินดี ในเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจที่ผ่องใส บันเทิงด้วยความสดชื่น เบิกบานอยู่เสมอ เมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข หรือสามารถมีชีวิตในปกติสุข พลอยยินดีด้วย เมื่อเขาได้ดีมีสุข จิตใจมีความองงาม เปรียบเหมือนการปลูกพันธุ์เมล็ดพืชของความเอื้อเฟื้อต่อกันยิ่งขึ้น รวมไปถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในการดูแลตนเองได้

4) อุเบกขา (Equanimity) หมายถึง การวางใจเป็นกลาง พิจารณาเห็นตรงตามความเป็นจริง คือมีจิตที่เป็นการวางใจ เป็นธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่ต้องมีการฝึกปฏิบัติมาๆ จึงไม่เอนเอียงด้วยความเสนาหา ด้วยรักและความเกลียดชัง เป็นการวางเฉย ในสถานการณ์ที่บุคคลควรรับรู้รับผิดชอบ ต่อตัวเอง และการกระทำของตน โดยไม่เข้าไปก้าวก่ายแทรกแซง เป็นการคอยดูแลแบบห่างๆ แต่มีความพร้อมความรับผิดชอบในการดูแลในฐานะแพทย์ รวมทั้งเป็นการวางใจในหน้าที่ของตนเอง เมื่อทำได้ถึงพร้อมตามหน้าที่ คือความถูกต้อง ไม่ต้องมีการคาดหวังในเรื่องที่ผู้ป่วยจะหายเร็วช้า การวางใจจำเป็นมาก โดยเฉพาะในหน้าที่ของแพทย์เมื่อทำทุกอย่างเต็มที่ตามกำลังสติปัญญาและหน้าที่ของแพทย์ที่พึงกระทำก็คือดีที่สุด สัมภาษณ์ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (24 เมษายน 2561) หรือการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ความเชื่อต่างๆ ก็ให้เป็นไปตามหน้าที่ เพื่อลดอคติของแพทย์ในใจ และให้จิตใจแพทย์ไม่กังวล จนขาดปัญญา อุเบกขาเป็นการวางใจเป็นกลางๆ เมื่อเหตุปัจจัยยังไม่เอื้อเฟื้อ แต่คอยดูอยู่ใกล้ๆ พร้อมทั้งจะเข้าไปช่วยแก้ไขสถานการณ์เพื่อที่จะให้คนนั้นรับผิดชอบต่อตนเอง เรียนรู้ที่จะดูแลตนเองด้วยตนเองอย่างยั่งยืน เพราะต้องยอมรับว่าทุกอย่างดำเนินไปตามเหตุและปัจจัย ไม่มีใครสามารถ

ฝ่าฝืนกฎธรรมชาติดีได้ (ทัศนีย์ ทองประทีป และคณะ, 2545)

พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมที่แสดงออกมาจากส่วนลึกของจิตใจ คือ ความรัก ความปรารถนาดี ต้องการให้ทุกคนมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ประสบสุขทั้งกายและใจ ด้วยใจที่เป็นความบริสุทธิ์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นธรรมที่เป็นการแสดงความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยความรักแบบไม่มีเงื่อนไข เหมือนความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก จะทำให้มีความอดทนในการรับฟัง การอธิบายความ การรองรับอารมณ์ความเครียดจากผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วย ดังคำกล่าวของ (ประทีป พิษทองกลาง, 2555) เป็นการดูแลเอาใจใส่ที่เป็นความรักแบบกลางๆ อย่างเผื่อแผ่ เป็นคุณธรรมภายใน เป็นคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานชั้นแรกของจิตใจ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้มองเห็นความหวังดีต่อกัน

หลักสัทธรรม 3

พระสัทธรรม 3 (อง.อฎฐก.อ. (ไทย) 3/476) หมายถึง ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ เป็นหลักหรือแก่นของศาสนา ประกอบด้วย

1) ปริยัตติสัทธรรม หมายถึง สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์ พระบาลีพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก ปริยัตติ เป็นการศึกษาเล่าเรียนหลักพุทธธรรมภาควิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญที่ประมวลพระพุทธพจน์หรือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ทั้งหมด คือ พระธรรมคำสั่งสอนหรือพระธรรมวินัย อันจะต้องเล่าเรียน เป็นภาคทฤษฎี เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของการปฏิบัติชัดเจน ถูกต้อง อันเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิตว่า จะทำอย่างไร และเมื่อปฏิบัติตามแล้ว จะได้ผลอย่างไร แปลว่าเป็นการเรียนรู้ให้เข้าใจโดยรอบทิศ ทุกมุมมอง ทุกประเด็น ดังนั้น ปริยัตติ จึงเปรียบเหมือนแผนที่ลายแทงแสวงหาขุมทรัพย์ที่จำเป็นต้องศึกษาให้รู้ให้เข้าใจเสียก่อนเป็นเบื้องต้น เป็นเส้นทางหลักหรือ Road Map หรือเป็นลายแทงของชีวิต หรือในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้และพระราชทานแก่ประสภนิกรให้ปฏิบัติตามแนวทางนี้เพื่อการพัฒนาตนเอง ในขั้นตอนที่ 1 ที่เรียกว่า “เข้าใจ”

2) ปฏิบัติสัทธรรม หมายถึง สัทธรรมคือปฏิบัติอันจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 หรือไตรสิกขา ลงมือปฏิบัติตามพระธรรมวินัย คือมรรคมีองค์ 8 หรือหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ด้วยความเพียรอย่างต่อเนื่อง มั่นคง เพื่อพัฒนาจิตไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน การบรรลุจุดประสงค์ของชีวิต การฝึกปฏิบัติจนเป็นทักษะ ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้และพระราชทานแก่ประสภนิกรให้ปฏิบัติตามแนวทางนี้เพื่อการพัฒนาตนเอง ในขั้นตอนที่ 2 ที่เรียกว่า “เข้าใจ”

3) ปฏิเวธสัทธรรม หมายถึง สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ

มรรค ผล นิพพาน ปฏิเวธ เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติ คือการบรรลุรู้แจ้งธรรมตามสมควรแก่การปฏิบัติ นั้น ซึ่งสามารถบรรลุได้ตั้งแต่ผลขั้นต้นไปจนถึงผลขั้นสูงสุด คือ ความสิ้นสุดแห่งทุกข์ โดยสิ้นเชิง เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นเหตุ ดังนั้น ปฏิเวธ จึงเปรียบเหมือนการพบขุมทรัพย์ หรือแปลว่า การเดินทาง การถึง การรู้ การดำเนินชีวิต หรือในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้และพระราชทานแก่ประสกนิกรให้ปฏิบัติตามแนวทางนี้เพื่อการพัฒนาตนเอง ในขั้นตอนที่ 3 ที่เรียกว่า “พัฒนา”

สัทธิธรรม 3 เป็นการอุปมาอุปไมยให้เห็นชัดเจน สัมภาษณ์พระมหาประนอม ธัมมาลังกาโร รองเจ้าอาวาสวัดจากแดง (25 กันยายน 25561) ปริยัติ เปรียบเหมือนขอบสระ ปฏิบัติ เปรียบเหมือนน้ำ ปฏิเวธ เปรียบเหมือนดอกบัว หลักธรรมหรือวิธีวิทยา 3 หลักนี้ต้องไปคู่กันเสมอ เช่น ถ้าไม่มีขอบสระก็กักน้ำไม่อยู่ ดอกบัวก็จะบานไม่ได้ ดังนั้น ทั้ง 3 ขั้นตอนจะต้องเกิดขึ้นจากขั้นตอนแรกจนถึงสุดท้าย โดยไม่สามารถข้ามขั้นตอนได้ จึงจะเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาจนรู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งนั้นอย่างแท้จริง

สัทธิธรรม 3 เป็นหลักการสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้ และประทานให้ประชาชนชาวไทย ได้รู้วิธีการเรียนรู้แห่งศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “เข้าใจ (ปริยัติ) เข้าถึง (ปฏิบัติ) พัฒนา (ปฏิเวธ)” ตามแนวทางนี้เพื่อการพัฒนาตนเอง การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชนั้นทรงยึดวิธีการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มาตลอดรัชสมัย ดังที่ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และอดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เขียนไว้บทความ “ประสบการณ์สนองพระราชดำริเรียนรู้ หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ความบางส่วนว่า “ทรงใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่นคือ ก่อนจะทำอะไรต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจ ภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีต ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น และระหว่างการทำนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงาน ให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดขึ้นตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้วก็ต้องเข้าถึง เพื่อให้เข้าไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึงแล้ว จะต้องทำอย่างไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึง เราด้วย” (อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์, 2561)

สรุปได้ว่า แนวพุทธวิธีวิทยา สัทธิธรรม 3 เป็นหลักการสำคัญในการเรียนรู้เพื่อการเข้าใจ การเข้าถึงอย่างลึกซึ้ง สามารถนำมาพัฒนาโดยการใช้หลักการไปประยุกต์หรือบูรณาการได้ในทุกกิจกรรมของชีวิตทั้งกายและใจ เพราะการฝึกทำซ้ำๆ ทำบ่อยๆ จะเหมือนกับการสร้างร่องทางเดินของพฤติกรรม ความคิด ทศนคตินิสัย โดยปกติรูปแบบจิตใจของมนุษย์ย่อมอยากทำอะไรที่สะดวก

สบาย เอาตนเองเป็นหลักใหญ่ ดังนั้น การใช้วิธีการวิถีวิทยาเชิงพุทธในการเรียนรู้เนื้อหาสาระที่เป็น แนวคิดหลักการ ทฤษฎีจนเข้าใจอย่างถ่องแท้ ก็ทำให้เกิดเข้าถึงโดยการปฏิบัติ Action by Learning จะยิ่งทำให้เข้าใจ เพราะเมื่อลงมือทำจริงจะมีความแตกต่างในบางอย่างที่ต้องเรียนรู้ ณ ตอนนั้น และก็ต้องทำให้มีการกระทำซ้ำๆ เพื่อฝึกและฝึกในการฝึกพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิด ที่จะส่งผลต่อการไม่พัฒนาตนเอง หรือฝึกสิ่งที่เป็นอกุศลมูล 3 เมื่อมีการปฏิบัติไป มีการนำมา ไคร่ครวญพิจารณาจะเกิดความสามารถ พัฒนาได้ ประยุกต์ได้ บูรณาการได้กับทุกสรรพสิ่ง นี่คือการถึงขั้นของการปฏิเวธ ซึ่งนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาในทุกด้านอย่างยั่งยืน

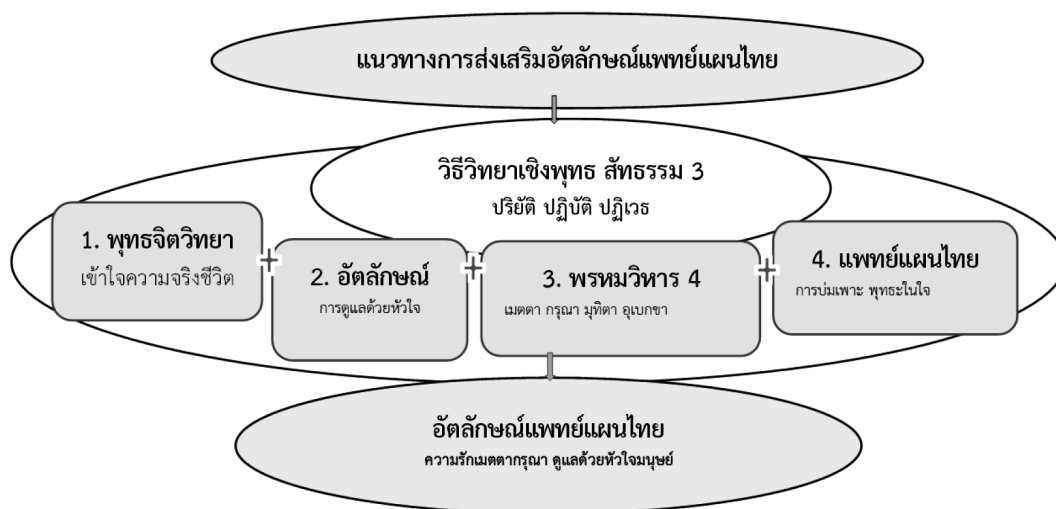
สรุปแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์กับการแพทย์แผนไทย

การนำเอาหลักแก่นพุทธจิตวิทยา ที่เป็นการเข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิต การเกิดการเจ็บป่วย การเปลี่ยนแปลงทางกายที่เป็นกฎธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต และการเกิดความคาดหวัง ความกังวลเครียด ที่เป็นลักษณะจากการปรุงแต่ง การยึดมั่นถือมั่น ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามโลก สภาพสังคมและทัศนคติตามค่านิยมของโลกปัจจุบัน ที่ทำให้เกิดการขาดการเอื้อเฟื้อ ขาดความรักความเมตตาต่อกัน ซึ่งความรักความเมตตากรุณาเป็นหลักคุณธรรมประจำใจที่สำคัญมากของผู้เป็นแพทย์แผนไทย ที่มีมาตั้งแต่ในสมัยอดีต เป็นจุดเด่นหลักของแพทย์แผนไทย ดังนั้น จึงมีความสำคัญมากที่จะต้องมีการนำเอาหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 มาเป็นพื้นดินที่บ่มเพาะต้นกล้าในใจของแพทย์แผนไทย ตั้งแต่ยังเป็นเมล็ดให้ค่อยๆ โต และรดด้วยน้ำของจริยธรรมแพทย์แผนไทย ทุกวันอย่างต่อเนื่อง พร้อมให้มีการเรียนรู้เข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อการเข้าถึง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ก็จะช่วยให้ต้นกล้าของแพทย์แผนไทย พร้อมจะโตขึ้นเป็นแพทย์แผนไทยที่มีความรัก ความเมตตา กรุณา ในการดูแลเอาใจใส่ผู้คนได้อย่างไม่มีเงื่อนไข อันเป็นจุดแข็งที่สำคัญที่เป็นวัฒนธรรมอันงดงามของประเทศไทย และเป็นหลักสำคัญในทางพระพุทธศาสนา โดยอาศัยการฝึกฝนหรือวิธีการรตน้าแห่งพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 ด้วยหลักวิถีพุทธวิทยาเชิงพุทธ สัทธิธรรม 3 ให้มีทั้งการเรียนรู้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักพรหมวิหาร 4 แล้วนำพาให้ปฏิบัติให้เป็นประจำ เปรียบเหมือนการสร้างแนวทางร่องจิตที่เป็นกุศลจิต หลังจากนั้นให้มีการไคร่ครวญพิจารณาการเคลื่อนไหวของใจ ความคิด ความรู้สึก และมีความเพียรในการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยๆ จนเมล็ดพันธุ์แห่งความรักความเมตตาเป็นร่องจิตร่องใหม่ หรือเป็นร่องเดิมที่ขยายใหญ่ขึ้น เพื่อเป็นฐานกำลังในการดูแลเอาใจใส่ การใส่ใจในตัวของผู้ป่วย

ในหัวข้อธรรมข้อที่ 4 คือ อุเบกขา มีความสำคัญมากและมีความจำเป็นมากของแพทย์แผนไทย ที่ต้องฝึกฝนการวางใจของตน เมื่อทำการบำบัดดูแลรักษาให้ทำเต็มที่ตามกำลังสติปัญญา ประสพการณ์ตามหน้าที่ของผู้เป็นแพทย์ ไม่คาดหวังในลาภ ยศ ชื่อเสียงต่างๆ มิฉะนั้น จะเกิดการมีอคติในการบำบัดดูแลรักษา เลือกปฏิบัติ ทั้งในแง่ของความรักห่วงมากหรือการเกลียดชัง รวมถึง

ความคาดหวังจะให้อาการป่วยหายโดยเร็ว ส่งผลให้ใจของแพทย์เองไม่มีความสุขบ่มั่นคง ขาดสติได้ง่าย การตั้งปัญญาออกมาใช้ก็เป็นไปได้น้อย ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบำบัดรักษาและดูแลไม่ได้ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นไม่ว่ากายหรือใจ มีปัจจัยมาเกี่ยวข้องหลายๆ ปัจจัย เมื่อแพทย์แผนไทยได้ทำการบำบัดดูแลเต็มกำลังความสามารถแล้ว คือความถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ของแพทย์ สิ่งที่คุณป่วยจะปฏิบัติตามหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคุณป่วย รวมถึงสิ่งที่เป็นกรรมของคุณป่วยที่มีผลเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการบำบัดดูแล

ดังนั้น การบ่มเพาะให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ มีความเข้มแข็ง มั่นคง เป็นจุดเด่นของแพทย์แผนไทย ดังนั้น มีความจำเป็นมากและเป็นการสร้างฐานหลักของคุณธรรมของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง และเป็นสากล ร่วมสมัย ใช้ได้ตลอดทุกช่วงเวลา คือ ความรักความเมตตาความกรุณา อันเป็นฐานกำลังสำคัญในการก่อสร้างพลังแห่งความเอาใจใส่ต่อผู้ป่วย ความอดทน ความเข้าใจ ความห่วงใย ใส่ใจในตัวผู้ป่วย ซึ่งเป็นพลังงานที่สามารถ ส่งต่อความรู้สึกถึงกันและกัน โดยใช้ใจกับใจ (Heart to Heart) เท่านั้น ของความเมตตาให้ผู้ป่วยได้ ให้เกิดมีความเย็นสงบในใจ คือหลักคุณธรรมอันประเสริฐตามหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ความโดดเด่นของการแพทย์แผนไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ควรค่าแก่การดูแลสืบต่อกันไปนานเท่านั้น และเป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกใบนี้มีความต้องการและอยากได้รับ สิ่งนี้จะทำให้ความเป็นแพทย์แผนไทยมีความเป็นอัตลักษณ์ เป็นศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกกลุ่มเป้าหมาย สมสมัย ร่วมสมัย ดังรายละเอียดตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการส่งเสริมอัตลักษณ์ของแพทย์แผนไทยตามหลักพุทธจิตตวิทยา

สรุปได้ว่า การส่งเสริมสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของการแพทย์แผนไทยที่เป็นศาสตร์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่มีประวัติอันยาวนาน และเป็นการถ่ายทอดผ่านรุ่นต่อรุ่นที่อาศัยการเรียนรู้จากการศึกษาตำรา คัมภีร์โบราณ เอกสารที่มีการบันทึก หรือแม้แต่การถ่ายทอดโดยใช้หลักคำกลอนต่างๆ ที่แฝง องค์ความรู้จริงจากการปฏิบัติจริง เห็นผลจากการทดลองจริงโดยผ่านมนุษย์ แล้วมีการบันทึกไว้คือหลักของทฤษฎี แนวคิด ตำราคัมภีร์ หรือตำราที่มีการสร้างขึ้นด้วยพระมหากรุณาของพระมหากษัตริย์ไทยหลายๆ พระองค์ คือเป็นภาคของปริยัติ เมื่อมีการเข้าใจอย่างชัดเจนก็นำไปสู่ภาคการปฏิบัติโดยการลงมือปฏิบัติ โดยมีครูแพทย์แผนไทยเป็นผู้ทำให้ดูเป็นแบบอย่าง (Model) ทั้งกรรมวิธีการบำบัดดูแลรวมถึงพฤติกรรม นิสัย ความมีเมตตากรุณา วิธีการสร้างศรัทธาก็เป็นแบบอย่างให้ได้ ฝึกปฏิบัติตาม เมื่อทำบ่อยๆ จะเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และผ่านการใคร่ครวญอย่างแยบยล จะทำให้เกิดการตกผลึกในความหมายที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ และจะเข้าถึงแก่นของการรักษาที่แท้จริงคือการรักษาด้วยใจเป็นฐานสำคัญที่สุด คือหลักสัทธิธรรม 3 ที่เป็นวิธีวิทยาเชิงพุทธ

เมื่อนำหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นหลักเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ให้เข้าใจ เพื่อการเข้าถึงและการพัฒนา การบ่มเพาะต้นกล้าแห่งความรักความเมตตาในใจของแพทย์แผนไทย จะทำให้การมองเห็นถึงคุณค่า คุณประโยชน์ของการพัฒนาตนเอง สามารถส่งผลต่อผู้อื่น ผู้ป่วย คนในครอบครัว สังคม รวมถึงของแพทย์เองได้อย่างเป็นระบบชัดเจน เมื่อแพทย์มีพื้นฐานเริ่มต้นที่ความรัก การเอาใจใส่ ความเมตตาในใจ เป็นต้นแห่งน้ำใจของการพัฒนาจิตใจของแพทย์แผนไทยให้มีร่องน้ำใจที่มีความเมตตาเป็นพื้นฐาน ที่จะช่วยล้างความทุกข์ทางกายและใจของผู้ป่วยได้อย่างยั่งยืน และการเคลื่อนไหวความงอกงามของใจของผู้เป็นแพทย์จะเจริญงอกงาม มีความเป็นพุทธะในใจ เป็น Core Value ของแพทย์แผนไทยที่สามารถทำให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของแพทย์แผนไทย คงอยู่ได้ตลอดนานเท่านั้น และก็คือพื้นฐานของความคิดของความเป็นมนุษย์ที่เป็นผู้ประเสริฐ สามารถพัฒนาทางปัญญาได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กองประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2549). *ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป เล่ม 1, 2, 3*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทภูมิพัลลภซึ่ง.
- กองประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2541). *ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- เจือจันทร์ วงศ์พลกานัน. (2549). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสตรีชายแดนกลุ่มชาติพันธุ์มอญและปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มพม่าและไทย: กรณีศึกษาชุมชนมอญในจังหวัดกาญจนบุรี*.

วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทัศนีย์ ทองประทีป และคณะ. (2545). *พุทธธรรมเพื่อการพยาบาล*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราวิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์.

ประทีป พีชทองกลาง. (2556). *รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2539). *จากจิตวิทยาสู่จิตภาวนา*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *กายหายไข้ใจหายทุกข์*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2561). *พระสังฆธรรม 3*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2561, จาก <http://tamma-anatta.blogspot.com/2013/06/blog-post.html>

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา. (2552). *ตำราการนวดไทย เล่มที่ 1*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.

วรภัทร์ ภูเจริญ. (2560). *Compassion แก่ได้ทุกวิกฤต ชนะทุกวิกฤต*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2544). *จิตวิทยาพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและวิจัยพุทธศาสนศึกษาและพุทธศาสตร์ประยุกต์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.

สำลี ใจดี. (2552). *มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา. ตำราการนวดไทย เล่มที่ 1*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.

อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2561). *เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา: วิธีการแห่งศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. ศูนย์คลังปัญญาและสารสนเทศ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์สาขาวิชา Business Analytics and Intelligence. คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2561 จาก <http://as.nida.ac.th/>

Hall Stuart. (1986). *The Problem of Ideology: Marxism Without Guarantees*. In Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies. David Morley and Kuan- Hsing Chen, eds. London: Routledge.

Hoult, Thomas Ford. (1969). *Dictionary of modern sociology*. 1st edition. Totowa. NJ: Littlefield, Adams.

สัมภาษณ์และประชุมผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร. อธิการบดี. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์ เมื่อ 24 เมษายน 2561.

พระอธิการ ไพศาล วิสาโล. เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, สัมภาษณ์ เมื่อ 17 เมษายน 2561.

รศ.ดร.วาริญา ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม. ผู้ก่อตั้งวิชาพุทธจิตวิทยาเป็นคนแรกในประเทศไทย สัมภาษณ์ เมื่อ 30 เมษายน 2561.

พระอาจารย์พระมหาประนอม ธัมมาลังกาโร. รองเจ้าอาวาสวัดจากแดง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจริยธรรม และการเยียวยาผู้ป่วยด้วยธรรมะ, ประชุมผู้เชี่ยวชาญพิเศษ เมื่อ 26 กันยายน 2561.